Tulevaisuus-valmennus

Tulevaisuusvaliokunta 23.11.2022

Sanna Ahvenharju, erikoistutkija ja Leena Jokinen, koulutuspäällikkö
Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto

TURUN YLIOPISTO

Ohjelmassa tänään

- Mitä teimme viimeksi?
- Tulevaisuuskompassi ja toimijuuden pohdintaa
- Johdanto systeemiseen ajatteluun
- Tietolähteiden analyysi: omat informaatiolähteet
- Tauko 5 min.
- Lyhyesti vastuullisuudesta ja sen haasteista

Photo by Wilbur Wong on Unsplash

Tulevaisuustietoisuus

vaikuttaa siihen, miten tuotamme ja käsittelemme tulevaisuudenkuviamme ja tulevaisuusodotuksiamme

- yksilöllinen ominaisuus

Pedro Lastra, Unsplash

Tulevaisuustietoisuus kuvaa ihmisen taipumuksia luoda monipuolisia tulevaisuuskuvia

Minkälaiset odotukset, oletukset, vinoumat ja ajattelutavat muokkaavat sitä, minkälaisena näemme tulevaisuuden ja miten reagoimme siihen.

Aikakäsitys

Aikakäsitys mahdollistaa sen, että ymmärrämme menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden keskinäiset suhteet ja että kykenemme katsomaan "nenäämme pidemmälle".

- Tulevaisuuden diskonttaus
- Tulevien ongelmien ennakointi vs. ongelmien lykkääminen tulevaisuuteen
- Abstrakti ajattelu & luovuus

Seitsemän sukupolven periaate

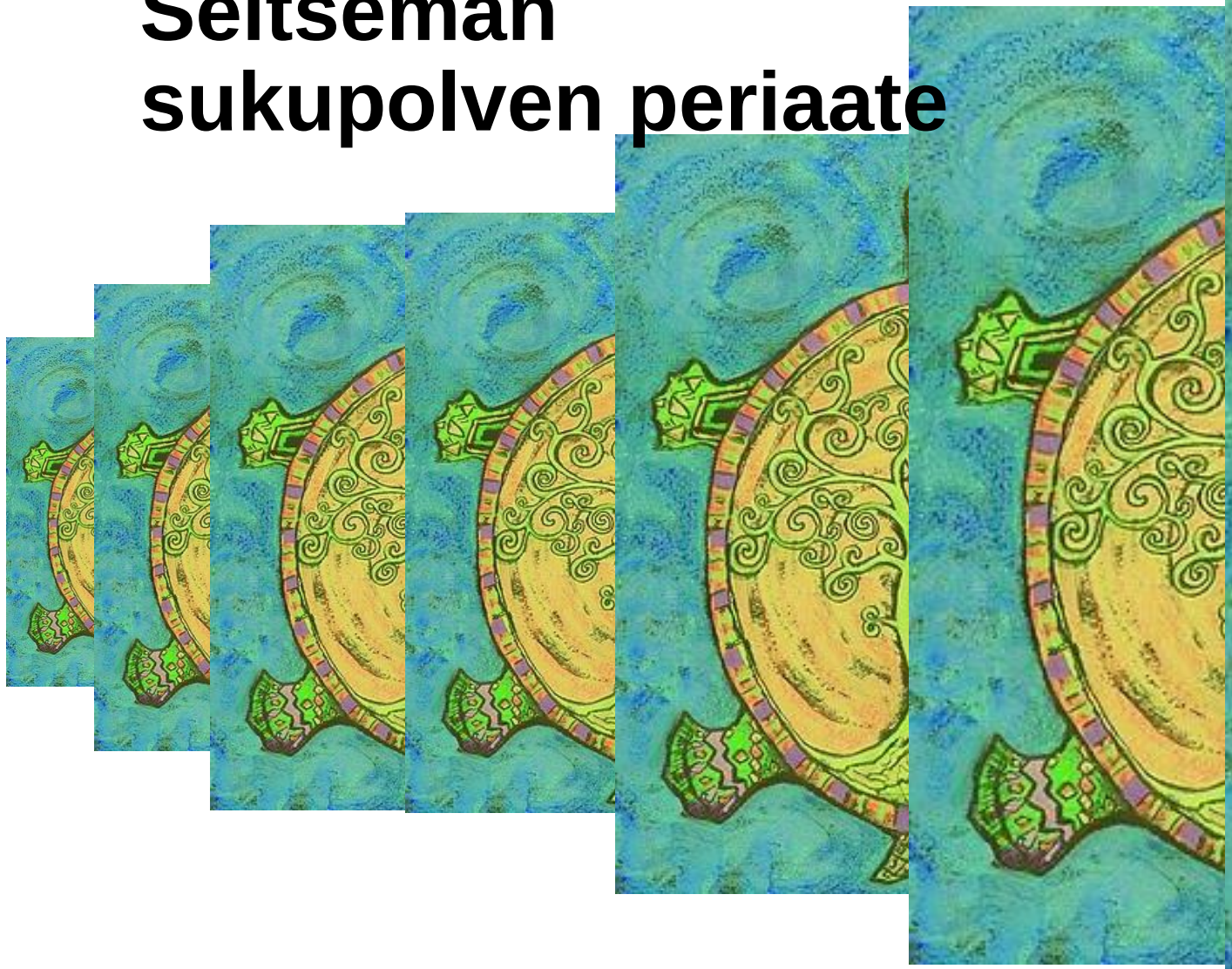

Lisa Raye

Avoimuus vaihtoehdoille

Avoimuus vaihtoehdoille saa meidät kyseenalaistamaan “viralliset totuudet” ja näkemään muutosten tuomat mahdollisuudet.

- Tunnistaa mahdollisuuksia ja uusia vaihtoehtoja
- Kyky sietää epävarmuutta
- Luovuus & kriittisyys: kyky arvioida vaihtoehtoja ja uusia ajatuksia

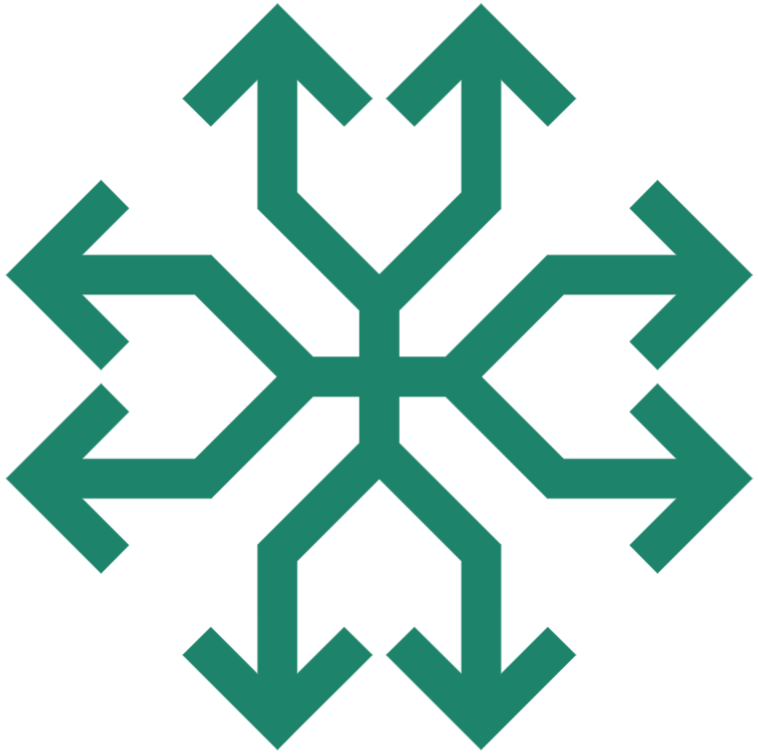

Tulevaisuuskartio

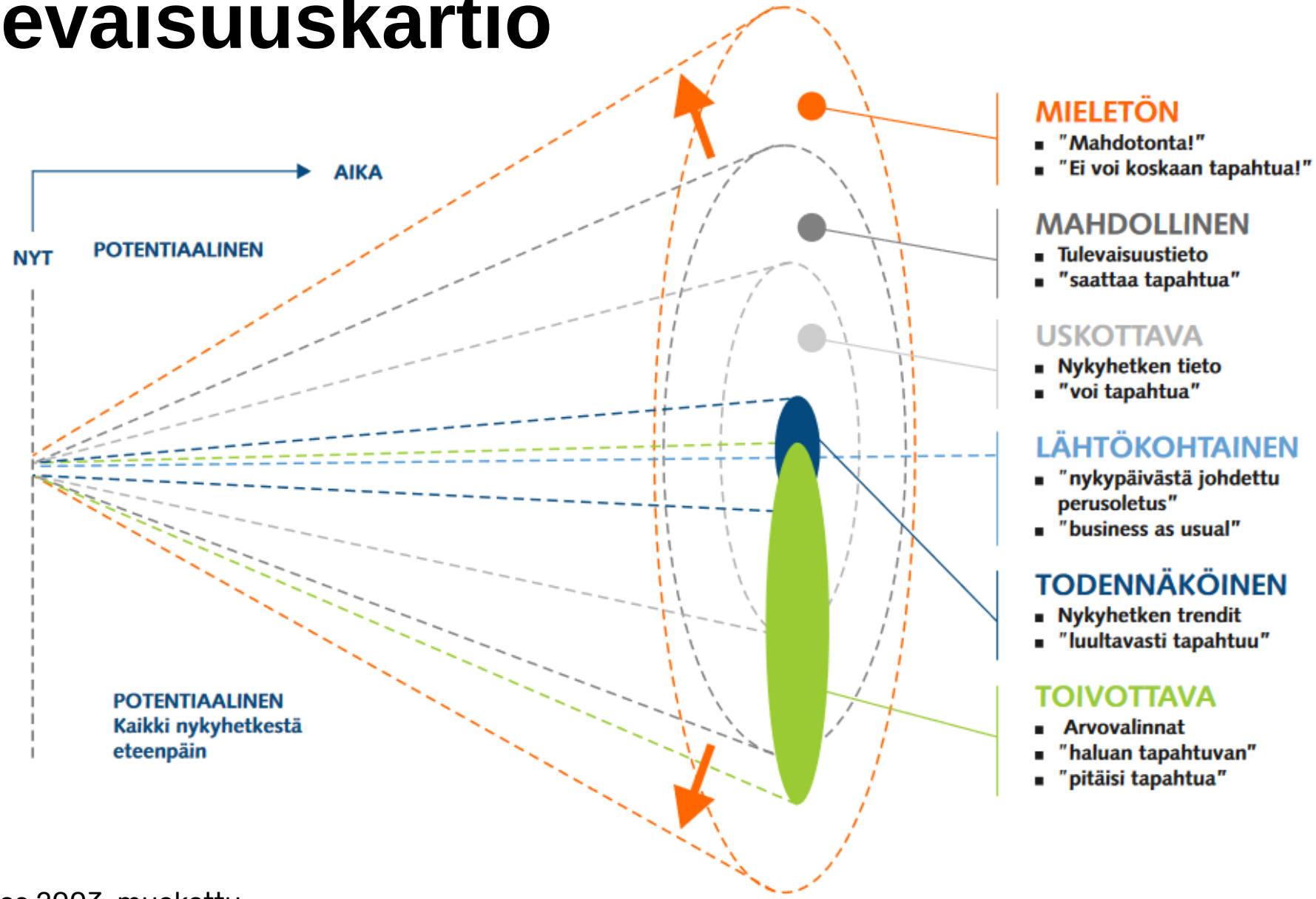

Voros 2003, muokattu

UNIVERSITY OF TURKU

Tulevaisuustietoisuuden viisi ulottuvuutta

Vastuullisuus

Aikakäsitys

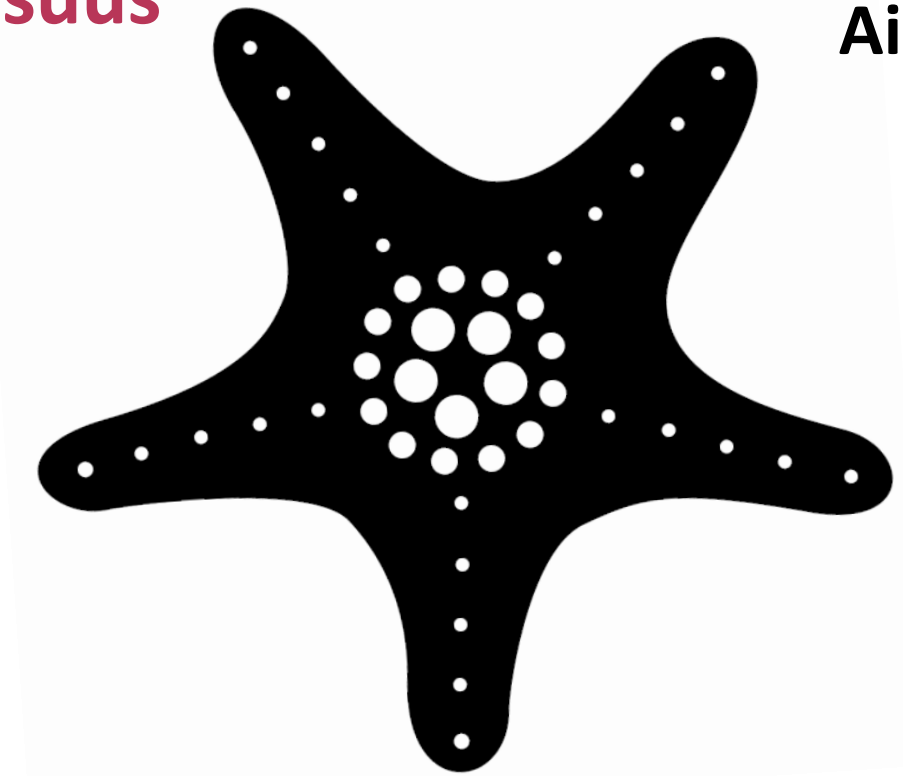

Systeemisyys

Toimijuus

Avoimuus

Ahvenharju, Minkkinen & Lalot (2018) The Five Dimensions of Futures Consciousness, Futures.

UNIVERSITY OF TURKU

Toimijuus

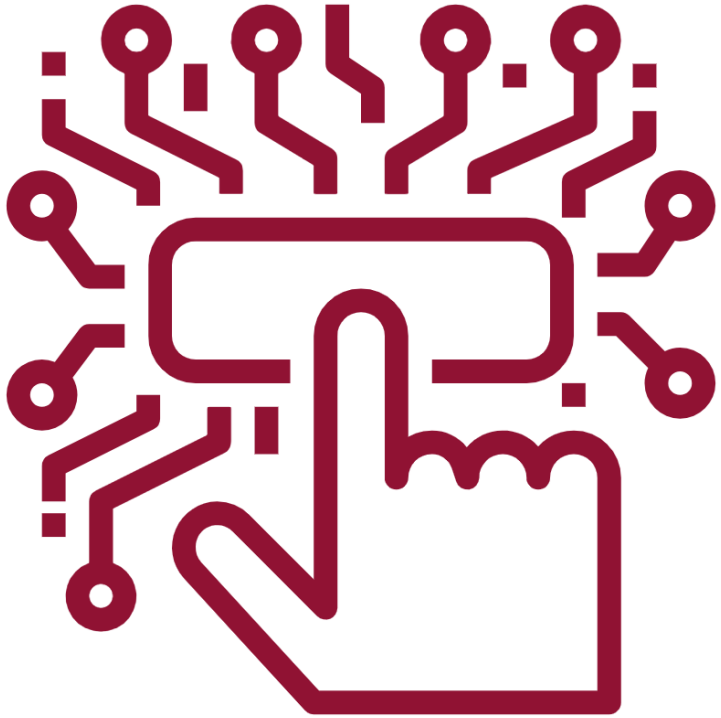

Tulevaisuusasenne -kompassi

Yksilöllä on merkittävästi vaikutusvaltaa

Yksi tulevaisuus

Useita vaihtoehtoisia tulevaisuuksia

Mihin sijoittaisit itsesi?
Kuka voisi olla eri kohdassa?

Yksilöllä ei ole lainkaan vaikutusvaltaa

UNIVERSITY OF TURKU

Kuka päättää minun tulevaisuudestani?

- Voinko minä vaikuttaa?
- Mitä minä pystyn tekemään?

Kokemusten merkitys

→Mikä kaikki on tulevaisuudessa mahdollista?

→Onko jokin vaihtoehto haastava vai kokonaan mahdoton?

Subjektiivinen kansalaispätevyys

Ollako optimisti vai pessimisti?

OPTIMISTIT

- Kestävät paremmin vastoinkäymisiä, menestyvät ja selviävät paremmin sairauksista
- Eivät osaa lopettaa ajoissa
- *Vahvempi käsitys itsestä aktiivisena toimijana*

PESSIMISTIT

- Huomaavat riskit helpommin
- Näkevät paremmin tulevaisuuden ikävät mahdollisuudet
- *Pyrkivät harvemmin muuttamaan uhkakuvia*

Eivät ole toistensa vaihtoehtoja – voimme kaikki olla kumpaakin ja samaan aikaan!

UNIVERSITY OF TURKU

Systeemisyys

Systeeminen ajattelu

Perustuu ymmärrykseen

- Vaikutusketjujen ja verkostojen keskinäisestä vuorovaikutuksesta
- Jatkuvasta muutoksesta
- Toimintaympäristömme syklisestä luonteesta

Tutkimusten mukaan systeemisesti ajatteleva yksilö

- Ajattelee yksilön hyvinvoinnin riippuvan muiden hyvinvoinnista
- Arvostaa luonnon järjestelmiä
- Etsii kompromisseja
- Näkee luonnon osana minäkuvaa

“Omilla, pienilläkin, teoilla on merkitystä“

UNIVERSITY OF TURKU

Systeeminen ajattelu on haastavaa

- Ihmiset eivät tunnista helposti takaisinkytkentöjä tai vaikutusten seurauksia
- Syvällisen selityksen harha
- Ankkurointivaikutus
- Vahvistusvinouma

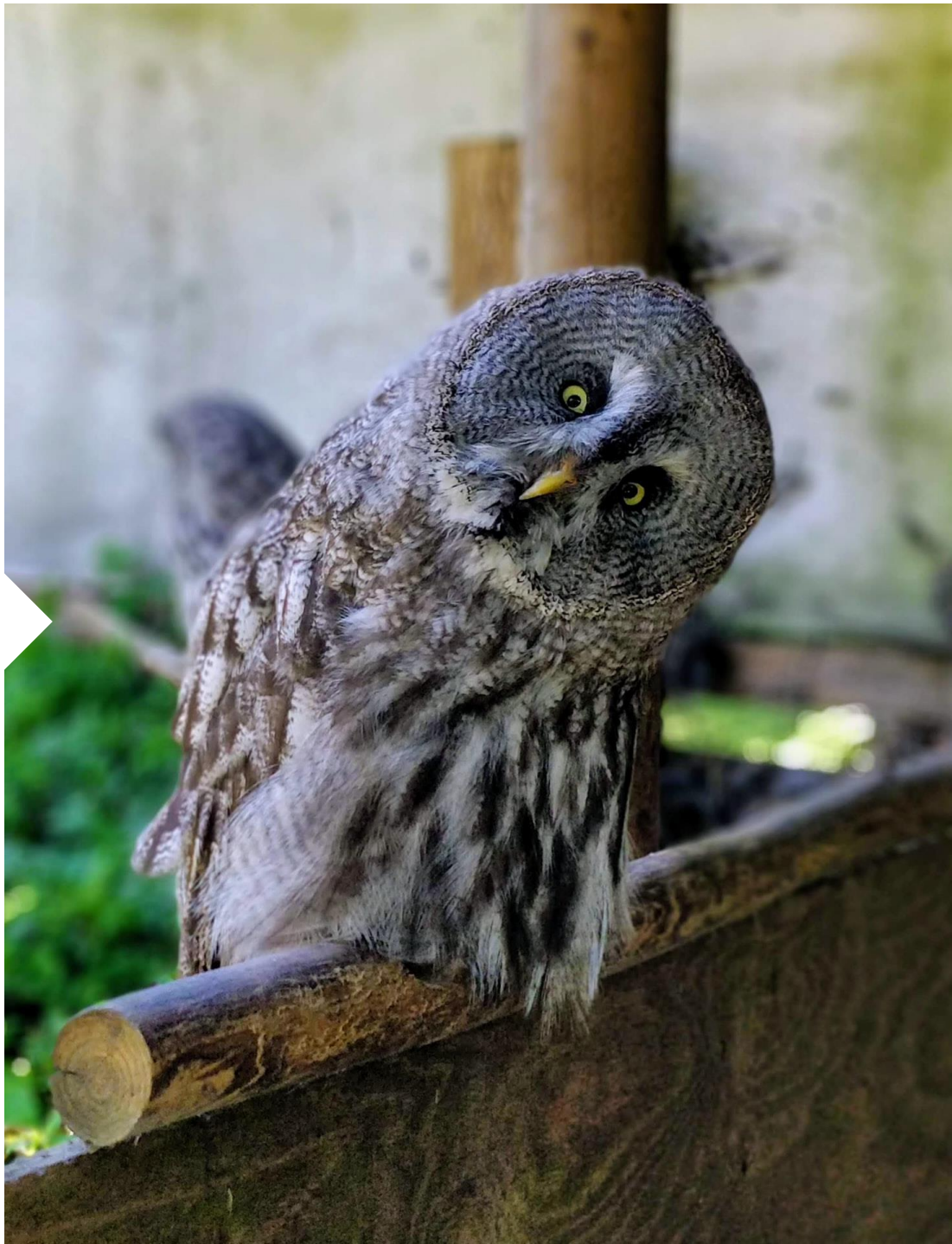

Photo by Josh Mills on Unsplash

Suomi on ulkoistanut ympäristövaikutuksiaan

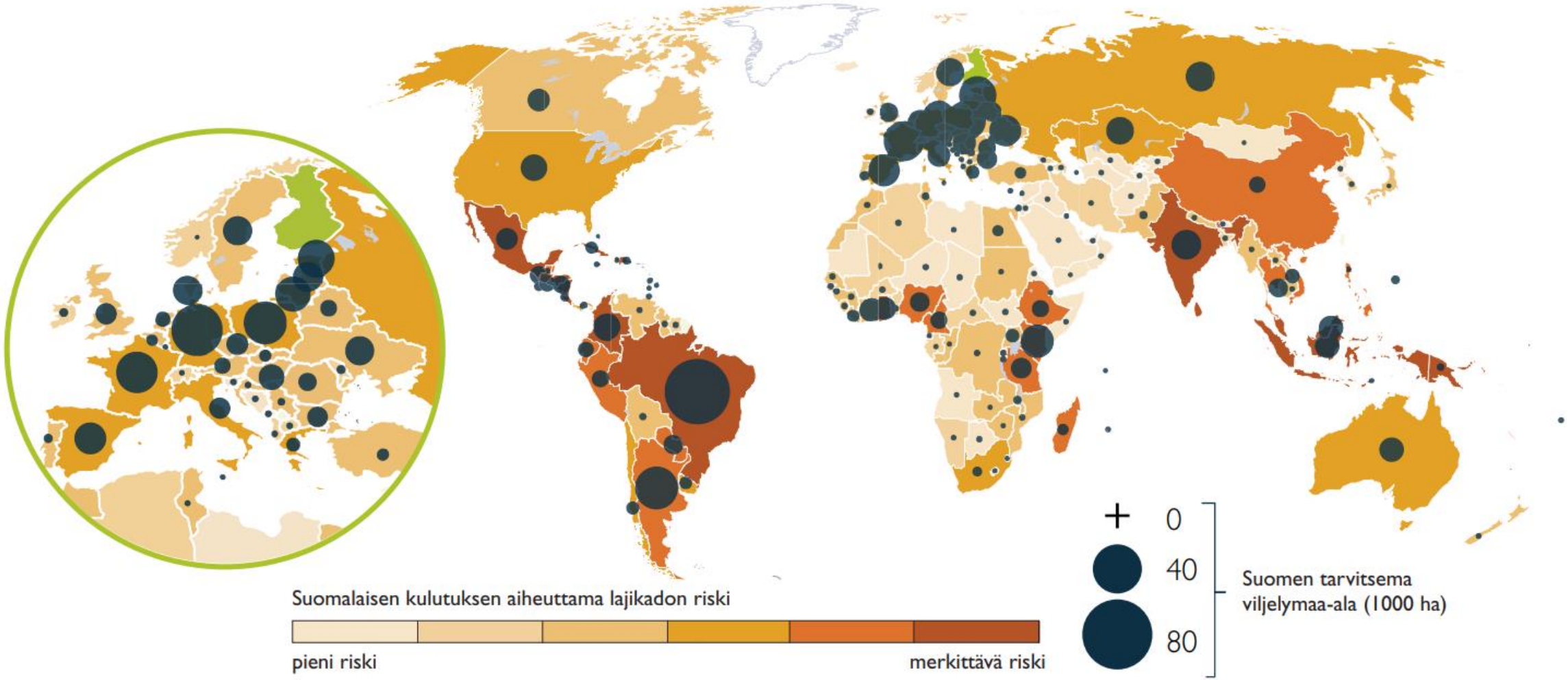

Kuva 4. Suomessa kulutettujen elintarvikkeiden vaatima maa-ala eri puolilla maailmaa. Metsien raivaaminen maatalouskäyttöön aiheuttaa lajikadon uhkaa etenkin trooppisissa maissa. Esimerkiksi kaakaon ja kahvin viljelyalueilla on paljon sukupuutoille herkkiä kotoperäisiä lajeja. Lähde: Sandström ym. 2017[6], © SYKE & SITRA

Paisunut nykyhetki

Taipumus suosia nykyhetkeä, välitöntä huomiota vaativia ongelmia

- Varmoja vastauksia – hankalien kysymysten sijaan
- Nopeita tuloksia – kaukaisten hyötyjen sijaan

(Boston 2017, Governing for the Future)

Unsplash / Donald Giannatti

Systeemeissä luovasti toimiminen edellyttää halua tiedostaa erilaisia järjestelmiä sekä jäsentää ja hahmottaa niitä

(Hämäläinen & Saarinen 2004, Systems Intelligence)

Systeeminen ajattelija keskittyy…

Kausaalisuuteen

- Ymmärtää, että systeemin toimintaan vaikuttaa useat, usein monimutkaiset, syyt

Loogisuuteen

- Etsii loogisia selityksiä eri tilanteille ja tapahtumille, vaikka ne eivät olisi päällepäin ilmiselviä

Erityisiin tiedon lähteisiin

- Tarkastelee erityisesti tapahtumia, kuvioita ja rakenteita, jotka voivat paljastaa systeemin olemassaolon

Näkyviin ja näkymättömiin rakenteisiin

- Ymmärtää, että tapahtumien ja valintojen taustalla vaikuttavat useat rakenteelliset tekijät

Subjektiivisuuteen

- Tutkii omia ja toisten oletuksia ja ajatusmalleja

Itse-reflektioon

- Ymmärtää myös itse olevansa osa systeemiä, jota pitää tarkastella

Buckle Henning & Chen 2012 Systems thinking: common ground or untapped territory?

UNIVERSITY OF TURKU

Minä systeemin osana

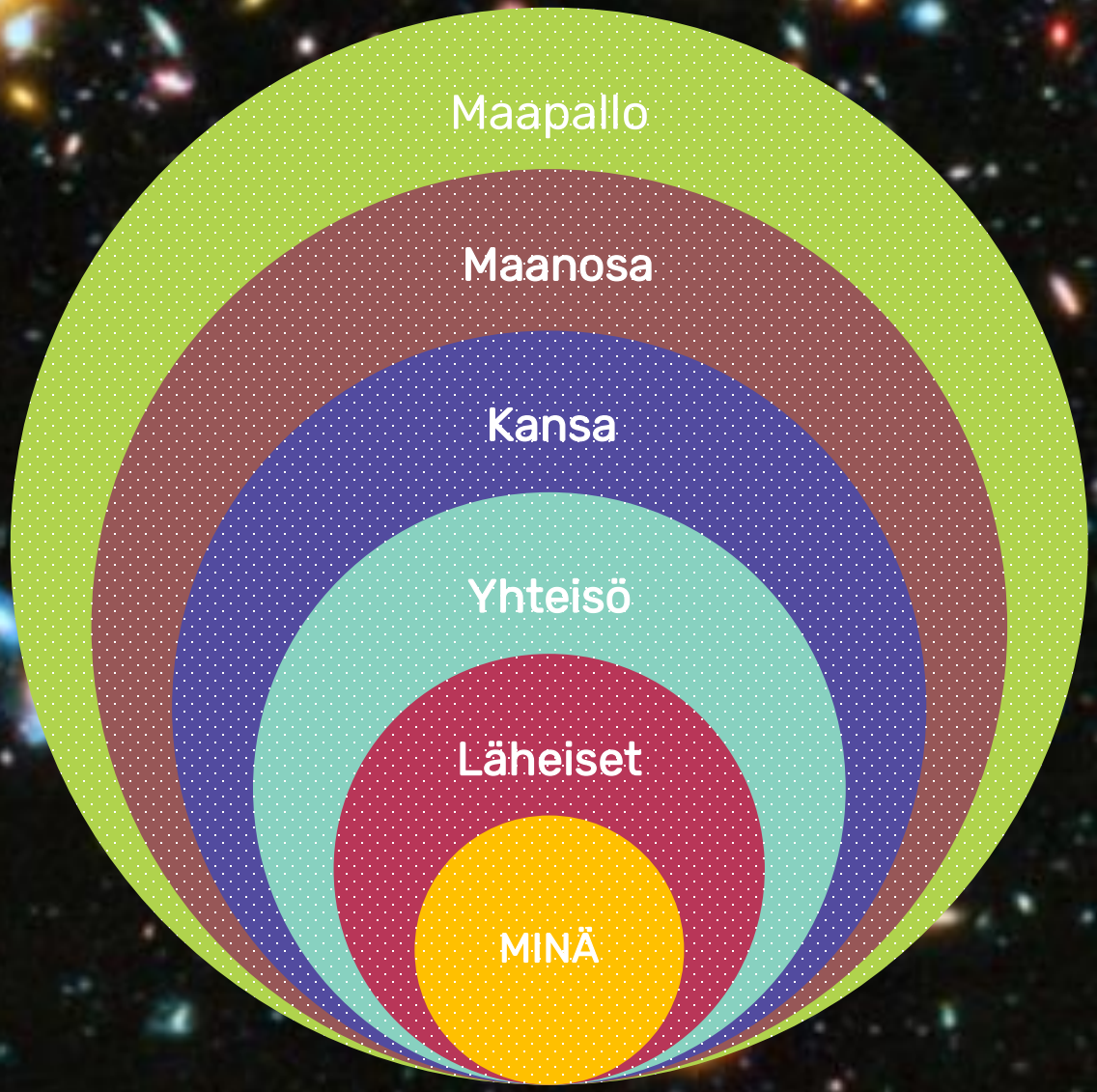

UNIVERSITY OF TURKU

Tietoa käsittelevät ja tuottavat ihmiset

- Informaatiosta tulee tietoa, kun ihminen käsittelee sitä
- Ihminen valikoi, mikä huomataan ja mikä saa merkityksen
- Mentaalimallit yksinkertaistavat todellisuuden
- Ajattelun vinoumat

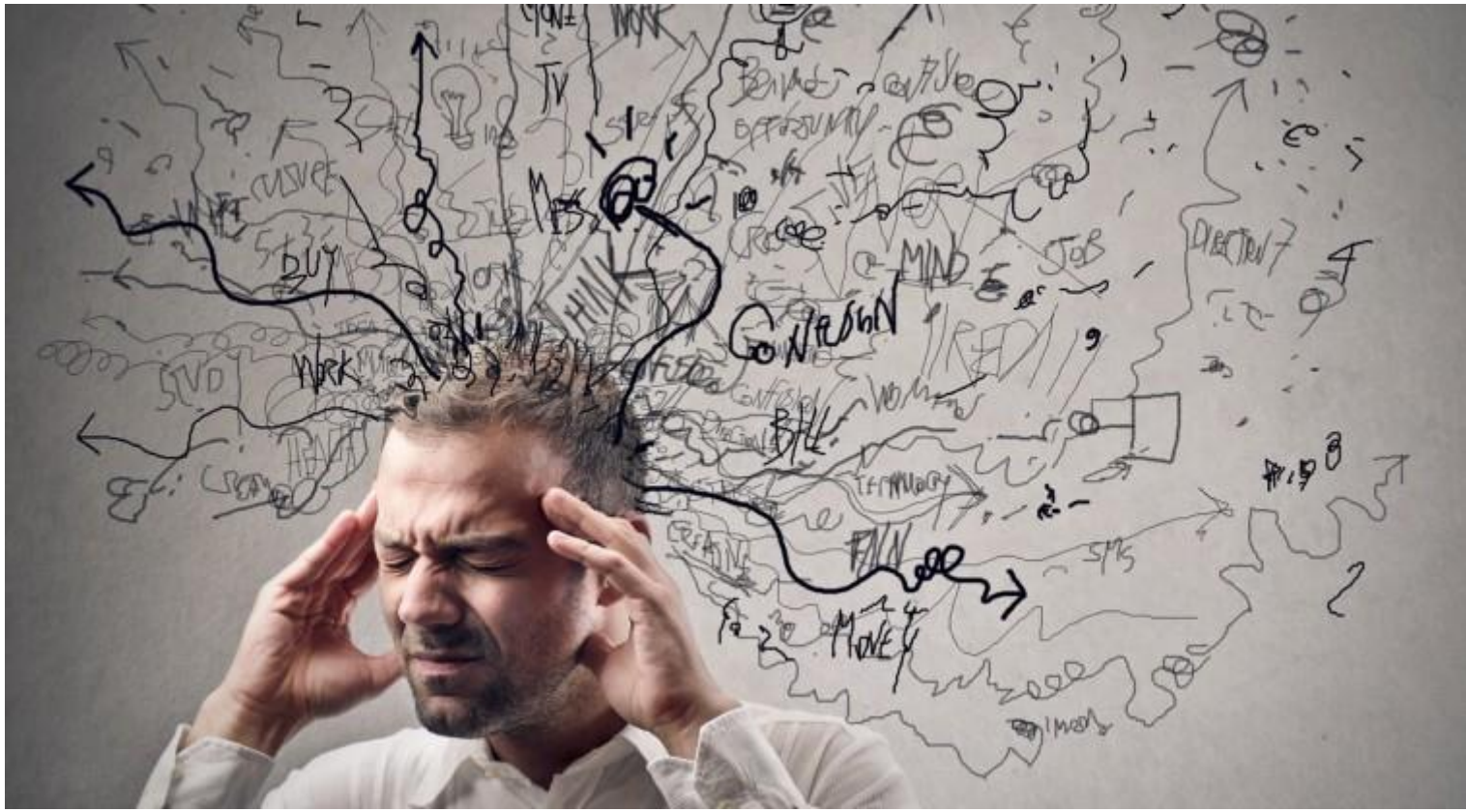

http://www.sales-i.com/perils-of-information-overload

TURUN YLIOPISTO

Ihminen on sosiaalinen eläin

Järjellä on kaksi tehtävää:

- Oman toiminnan selittäminen ja perustelu
- Toisten vakuuttaminen

Mercier & Sperber 2017, The Enigma of Reason

© TheGuardian

Ryhmäajattelun riskit

- Jos ryhmän jäsenet ovat voimakkaasti riippuvaisia toisistaan, sitä todennäköisemmin he tekevät ajattelun virheitä

- Irving Janis (1982): Groupthink

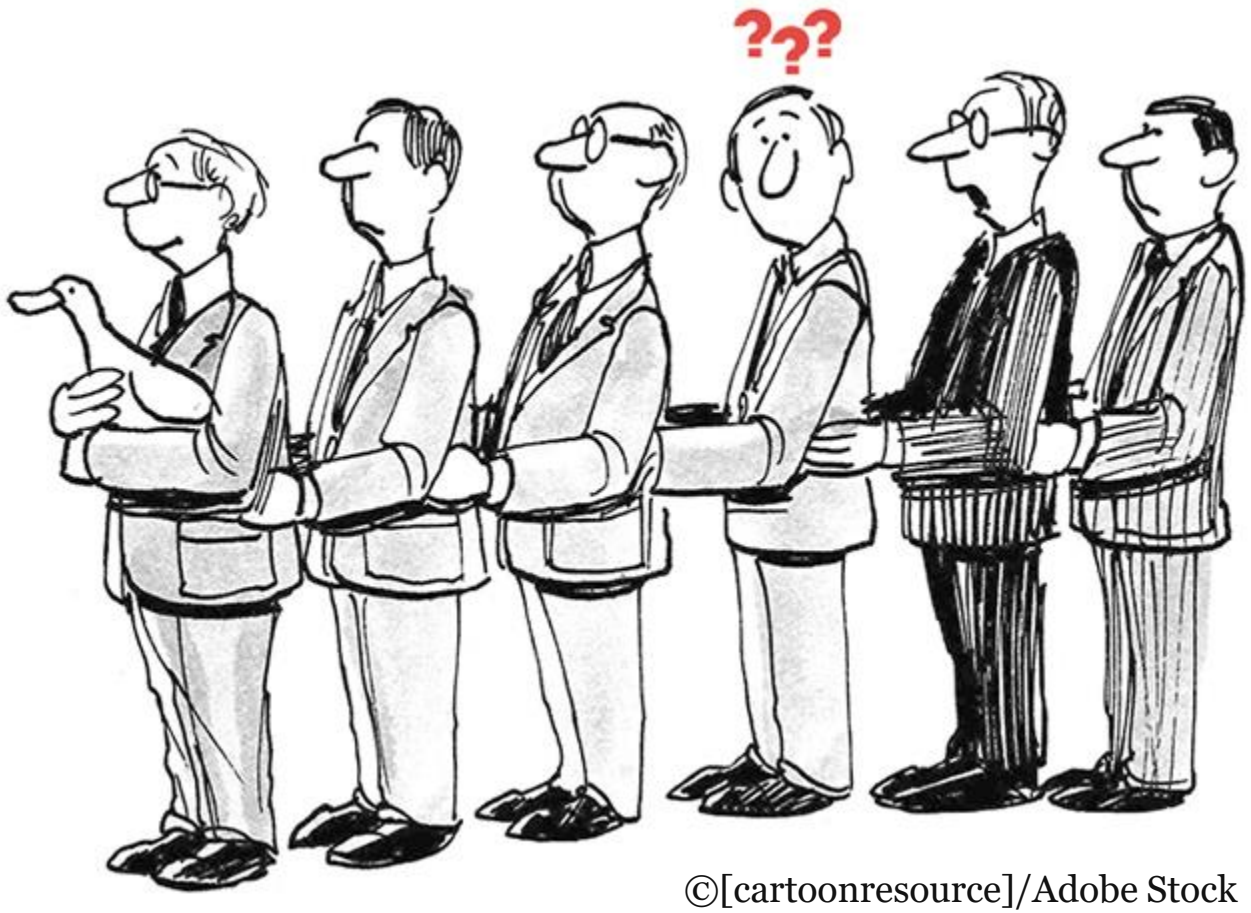

©[cartoonresource]/Adobe Stock

Kognitiivinen diversiteetti – ajatusten monimuotoisuus

”Missä kaikki ajattelevat samoin, ei kukaan ajattele kovin paljon.”

– Walter Lippmann, 1915

- Eri tavoin ajattelevat täydentävät toistensa puutteita
- Lisää näkökulmia ja kasvattaa luovuutta
- Eri taustat, toimintatavat, verkostot
- Ongelmien ratkaisuun mukaan ideoita ja ajatuksia ns. ”ulkopuolisilta” tahoilta

© TheHarvardBusinessReview

Näkemysten virtaus

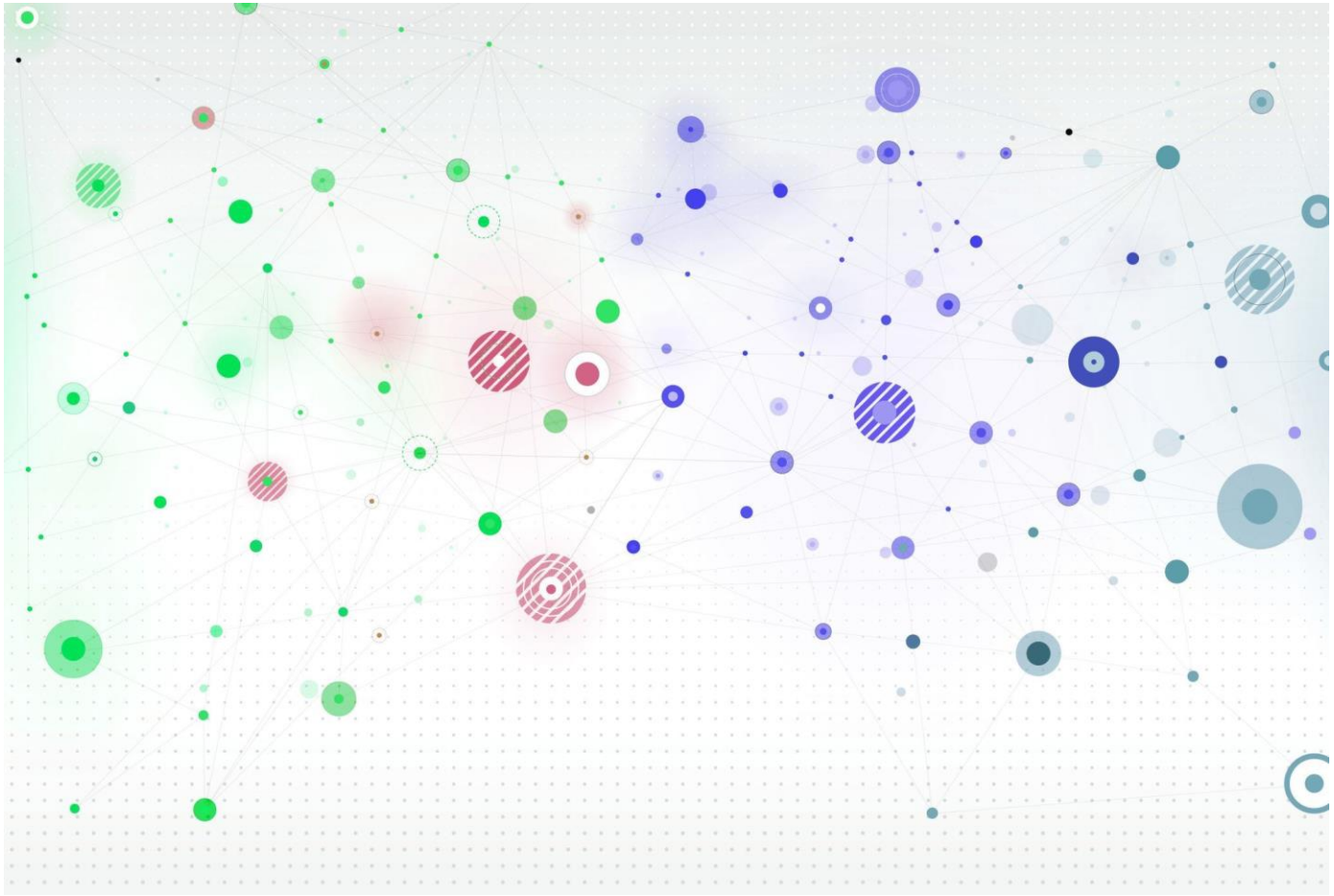

TURUN YLIOPISTO

Näkemykset, niiden lähteet ja haasteet

- Tiedonhaku eri lähteistä, kun tiedetään mitä haetaan
- Tieteelliset artikkelit
- Alan julkaisut ja järjestöt
- Tiedossa olevat aiheeseen liittyvät yritykset ja toimijat
- Oma mielikuvitus tai "gut feeling"

- Miten etsintä ulottuu oman ajattelun ulkopuolelle?
- Miten tavoitetaan pitemmälle tulevaisuuteen ulottuvia näk emyksiä?
- Miten etsinnän tuloksia analysoidaan?
- Miten arvioidaan luotettavuutta?
- Resurssit etsintään ja käsittelyyn/merkitysten pohtimiseen?

TURUN YLIOPISTO

Ajatustenvaihtoverkosto

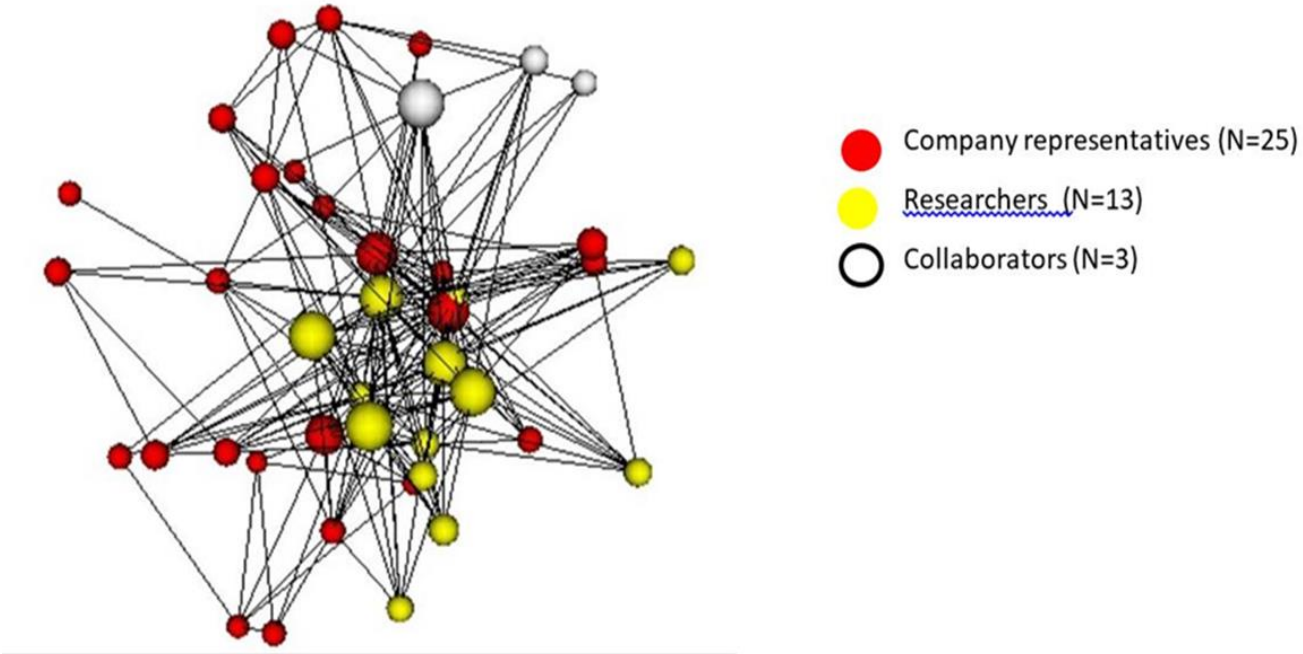

TURUN YLIOPISTO

Näkemysten virran analysointi

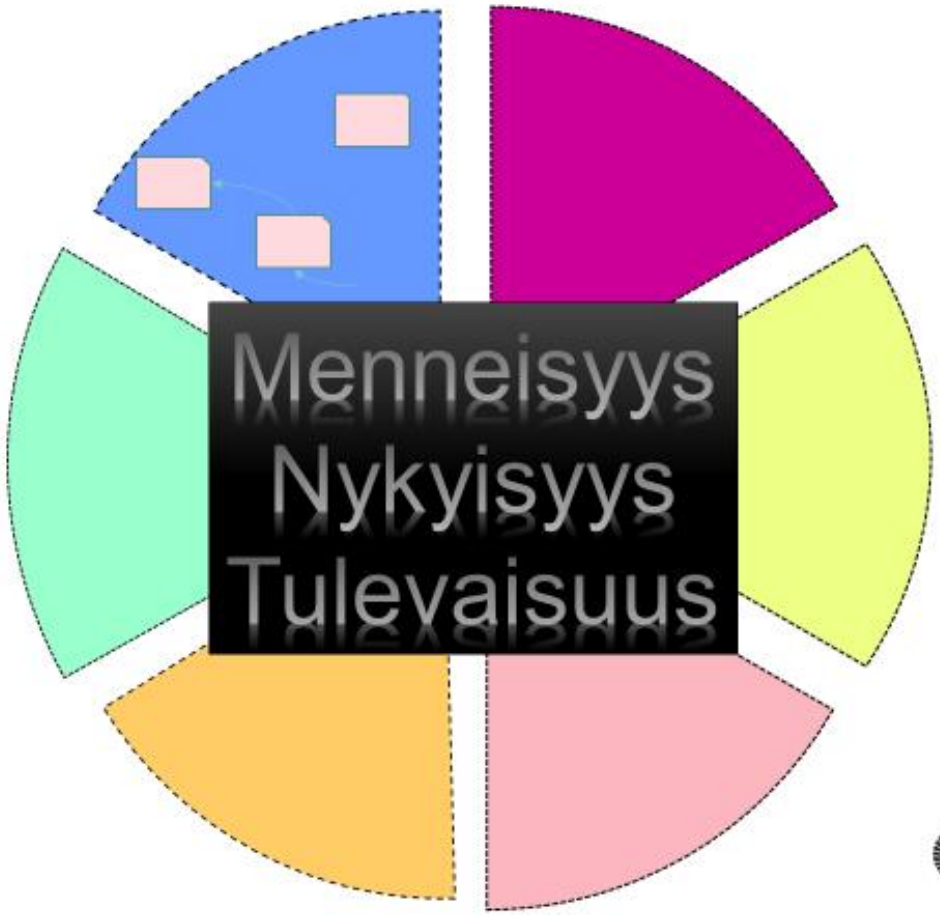

UNIVERSITY OF TURKU

TURUN YLIOPISTO

Ohjeistus tiedon virtauksen analyysiin

- **Tiedon/näkemysten osa-alueet**
  Mitkä ovat itsellesi tärkeimpiä osa-alueita, joista tarvitset uusia näkemyksiä tai tietoja, esimerkiksi teknologisesta kehityksestä, sosiaalisista eri ihmisryhmiä koskevista asioista, alueellisesta kehityksestä jne?
- Nimeä nämä osa-alueet
- **Mitkä ovat tiedon lähteesi**?
  Kirjaa sitten eri lohkoihin tiedon/näkemysten lähteitä tai ihmisiä, joilta keräät/saat tietoa
- **Miten menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuusnäkökulma painottuvat?**
  Pohdi lähteitä vielä menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta koskevan tiedon näkökulmasta. Ovatko näkökulmat tasapainossa?
- **Arvioi omia tiedon virtojasi**
  Arvioi sitten millaisissa tiedon ja näkemysten virrassa olet. Ovatko lähteesi luotettavia, monipuolisia ja erilaisia keskenään, painottuuko jokin lohko vai onko jokin lohkoista kovin kapea, miten menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus ovat tasapainossa?
- Voit tehdä tämän analyysin paperilla ja kynällä

TURUN YLIOPISTO

Vastuullisuus

Vastuullisuus

Perustuu ymmärrykseen

- ”Itsensä ylittämisestä” – yhteinen etu on omia haluja tärkeämpi
- Toisten ihmisten tarpeista – empatia
- Kaikkien ihmisten hyvinvoinnin keskinäisestä riippuvuudesta

Tutkimusten mukaan vastuullisesti ajatteleva yksilö

- Kokee moraalin tärkeäksi ja pyrkii elämään arvojensa mukaan
- Kokee elämänsä merkitykselliseksi: saa tyydytystä ja kokee onnellisuutta toisten auttamisesta
- Samaistuu laajempaan ihmisjoukkoon, myös oman ryhmän ulkopuolisiin

Kenen tulevaisuudesta olemme kiinnostuneita?

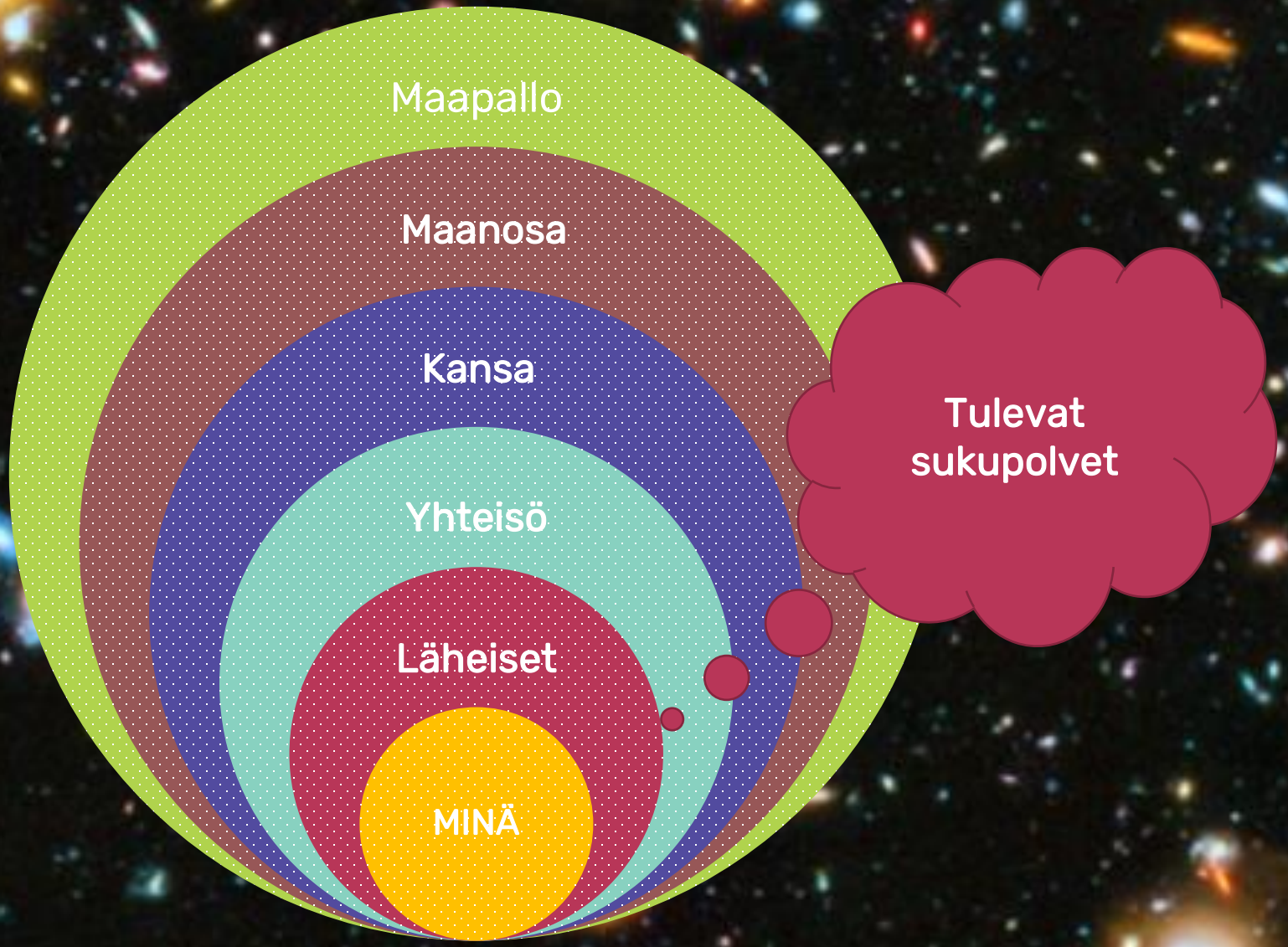

UNIVERSITY OF TURKU

Kenen vastuulla nämä vaikutukset ovat?

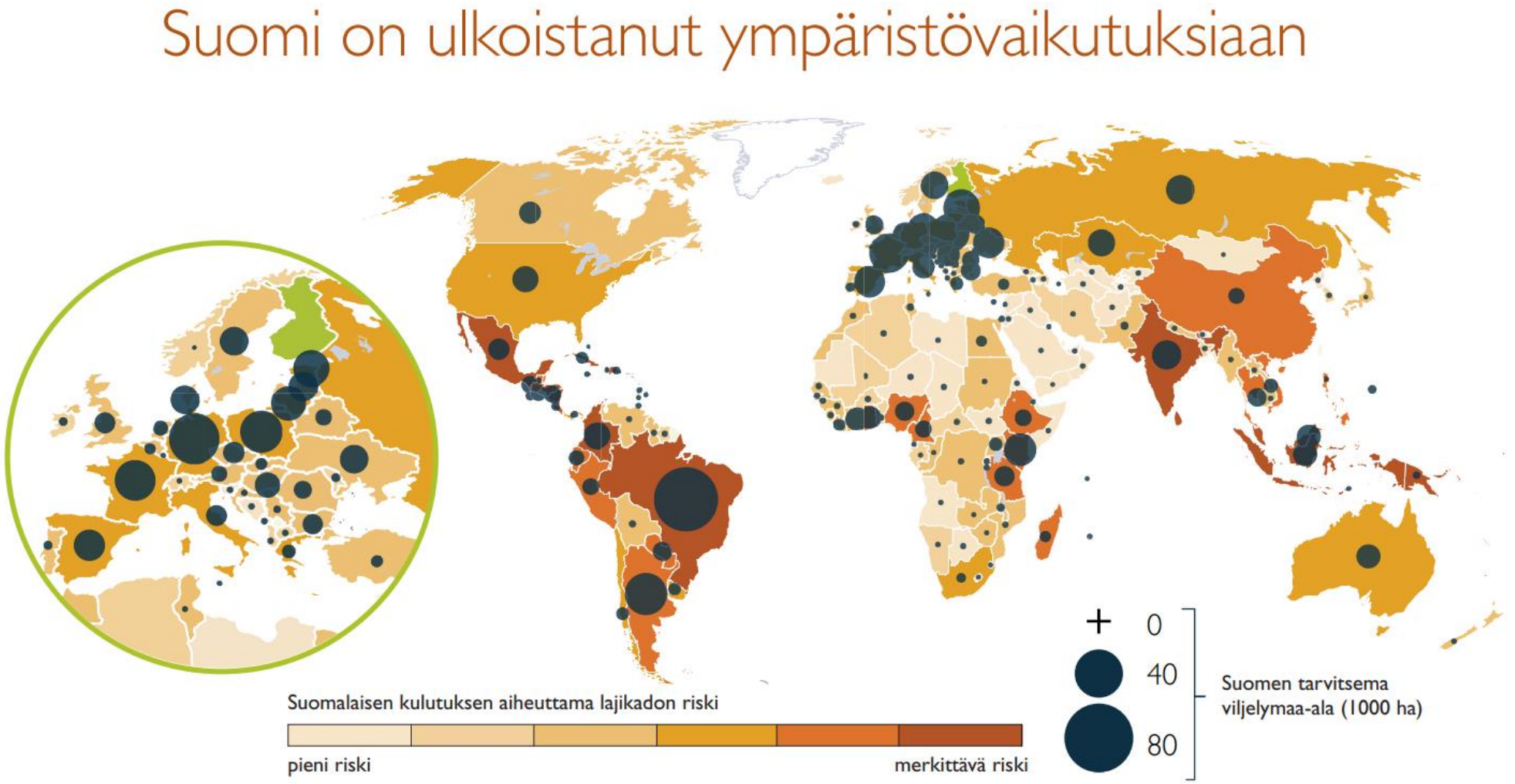

Kuva 4. Suomessa kulutettujen elintarvikkeiden vaatima maa-ala eri puolilla maailmaa. Metsien raivaaminen maatalouskäyttöön aiheuttaa lajikadon uhkaa etenkin trooppisissa maissa. Esimerkiksi kaakaon ja kahvin viljelyalueilla on paljon sukupuutoille herkkiä kotoperäisiä lajeja. Lähde: Sandström ym. 2017[6], © SYKE & SITRA

”Etäännyttäminen” (distancing)

- Emme näe tai ole kiinnostuneita toimintamme vaikutuksista koska ne toteutuvat liian kaukana meistä
  - Maantieteellisesti
  - Sosiaalisesti / kulttuurisesti
  - Ajallisesti

- *Teesi: systeeminen ja vastuullinen ajattelu lyhentää näitä koettuja etäisyyksiä*

UNIVERSITY OF TURKU

Tulevaisuustietoisuus suojaa mielenterveyttä?

Tutkimus Iso-Britanniassa pandemian aikana:

Tulevaisuustietoiset kokivat mm.

- Enemmän myötätuntoa muiden vaikeuksille
- Vointinsa paremmaksi
- Uskonsa tulevaisuuteen vahvemmaksi

➢ *Tulevaisuustietoisuus voi suojata mielenterveyttä haastavina aikoina*

Seuraavat askeleet

Viimeinen tapaaminen ensi viikolla

- *Pohditaan kokemuksia*
- *Arvioidaan koulutusta*

TURUN YLIOPISTO

Lähteitä

Esityksen lähteitä, jollei muuta mainittu

- Ahvenharju, S., Minkkinen, M. & Lalot, F. (2018). **The five dimensions of Futures Consciousness.** Futures, 104, 1–13.
- Ahvenharju, S., Lalot, F., Minkkinen, M., & Quiamzade, A. (2021). **Individual futures consciousness: Psychology behind the five-dimensional futures consciousness scale.** *Futures : The Journal of Policy, Planning and Futures Studies, 128*, 102708. doi:10.1016/j.futures.2021.102708
- *Buckle Henning P, Chen W. 2012. Systems thinking: common ground or untapped territory?. Systems Research and Behavioral Science 29(5): 470–483. John Wiley.*

Yhteystiedot

Johanna Ollila
tutkimuspäällikkö
johanna.ollila@utu.fi
p. 040 5200 222

www.tulevaisuusohjaus.fi

Tulevaisuuden tutkimuskeskus
Turun kauppakorkeakoulu
20014 Turun yliopisto

utu.fi/ffrc

> ”Ihminen on paremmin valmistautunut myös yllättäviin muutoksiin, kun hän on miettinyt tulevaisuutta.”
>
> – Leena Jokinen, koulutuspäällikkö

TURUN
YLIOPISTO